

JOSEF OPATRNÝ

Viva Cuba Libre

TŘI VÁLKY
ZA KUBÁNSKOU
NEZÁVISLOST
1868–1898

EPOCHA

EDICE

**Polozapomenuté
války**

POLOZAPOMENUTÉ
VÁLKY

Ediční rada edice Polozapomenuté války

doc. PhDr. Ivana Čornejová, CSc. (Ústav dějin UK a archiv UK)

prof. PhDr. Radek Fukala, Ph.D. (FF UJEP Ústí nad Labem)

doc. PhDr. Jan Halada, CSc. (FSV UK, Institut komunikačních studií
a žurnalistiky)

PhDr. Petr Hofman (Vojenský historický archiv)

prof. PhDr. Martin Kovář, Ph.D. (FF UK, Ústav světových dějin
na FF UK)

prof. PhDr. Robert Kvaček, CSc. (FF UK a Technická univerzita Liberec)

PhDr. Karel Richter, CSc. (Klub autorů literatury faktu)

prof. PhDr. Aleš Skřivan, CSc. (FF UK, Ústav světových dějin)

POLOZAPOMENUTĚ
VÁLKY

EDICE

JOSEF OPATRŇÝ

Viva Cuba Libre

TŘI VÁLKY
ZA KUBÁNSKOU NEZÁVISLOST
1868–1898

NAKLADATELSTVÍ
EPOCHA

Tato kniha vznikla v rámci Programu rozvoje vědních oblastí na Univerzitě Karlově č. 12 „Historie v interdisciplinární perspektivě“, podprogram „Evropa a (versus) svět: Interkontinentální a vnitrokontinentální politické, ekonomické, sociální, kulturní a intelektuální transfery a jejich důsledky“.

Copyright © Josef Opatrný, 2016

Cover © Karel Kárász, 2016

Czech Edition © Nakladatelství EPOCH s. r. o., 2016

ISBN 978-80-7557-300-1 (pdf)

Lízince a Richardovi

MODLITBA ZA KUBU

Stíny Friedricha Schlegela a markýze de Lafayette – ikony americké války za nezávislost – stojí nad spící ženou (americká vláda), která drží dokument popisující historii španělských represálií na Kubě a ignoruje muže (Španělsko), který tlučé bezbrannou ženu (Kuba), jež drží praporek s nápisem „svoboda, nebo smrt“. V pozadí busta George Washingtona a v popředí kniha popisující, jak byla vybojována americká svoboda.

OBSAH

Místo úvodu	11
„Vždy věrná Kuba“	16
Anexionismus	30
Ještě jednou reformy	56
První válka za nezávislost	67
Provolání z Yara	68
Dobrovolníci	87
Guáimarská republika	102
Mambísově	126
Příliš dlouhá válka	142
Druhá (maličká) válka za nezávislost	181
Mír ze Zanjónu a maličká válka	182
Apoštol	198
Třetí válka za nezávislost	229
Grito de Baire	230
Ukradené vítězství?	266
Závěrem	302
Bibliografická poznámka	304
Přílohy	309
Chronologie	323
Resumé	324

MÍSTO ÚVODU

Od druhého desetiletí 19. století dodneška představuje jeden z hlavních předmětů zájmu latinskoamerických historiků, publicistů, politiků a celé veřejnosti problematika tzv. válek za nezávislost.¹ Jsou celkem pochopitelně a oprávněně považovány za mimořádně důležité období dějin amerického kontinentu a celého atlantického světa. Kdysi největší evropská mocnost, jejíž námořní expanze na konci 15. a v první polovině 16. století změnila na tři století světovou mapu, přišla během necelých dvaceti let v krvavých válkách o téměř všechny své državy na západní polokouli. Konflikt probíhal v přímé návaznosti na napoleonské války v Evropě, jejichž hlavní protagonista Napoleon Bonaparte byl pro generály oddílů stoupců nezávislosti Mexika, Argentiny či Venezuely často velkým vzorem.

Oni sami pak v řadě případů využívali při svých operacích služeb veteránů z evropských kampaní, profesionální vojáci ztratili po vídeňském kongresu v Evropě perspektivy a hledali uplatnění na druhém břehu Atlantského oceánu. S překvapením zde museli zjišťovat jisté rozdíly ve válčení, nejen ve velikosti jednotek, které v bitvách rozhodovaly o další existenci koloniálního systému. Zatímco u Wagramu, Slavkova, Borodina – o Lipsku vůbec nemluvě – bojovaly desítky a dokonce stovky tisíc mužů, v Americe to bylo o řád méně. V bitvě u Boyacá, jež určila budoucnost Kolumbie, nebylo na obou stranách dohromady ani deset tisíc mužů, ještě méně vojáků se účastnilo bitvy u Maipú, kde vítězný San Martín skoncoval se španělským panstvím v Chile. O osudu evropských držav v Americe však nerozhodovaly jenom armády, lišící se od evropských pouze velikostí. V některých fázích válek, jež trvaly od roku 1810 do začátku roku 1826, hrály důležitou roli nepravidelné jednotky. Jejich mužstvo bylo špatně vyzbrojené, bez výcviku, bez profesionálních důstojníků či uniforem, nechybělo mu ovšem odhodlání nasadit život za dosažení vytčeného cíle. Takové oddíly znal i Pyrenejský poloostrov

¹ Touto problematikou se zabývaly a zabývají stovky autorů. Přečíst všechny publikované práce převyšuje možnosti jednotlivce. Srov. jen jako příklad LYNCH, John, *The Spanish American Revolutions, 1808–1824*, Londýn 1973 nebo ANNA, Timothy E., *Spain and the Loss of America*, Lincoln 1983.

z doby odporu proti Napoleonovi. Bojovaly zde v „malé válce“ – tzv. guerrille, jejich příslušníci tedy byli „guerillery“, oba pojmy pak přešly ve španělské podobě do dalších jazyků a používají se pro tento specifický způsob válčení dodnes. Už na počátku druhého desetiletí 19. století tak vedl v Mexiku po smrti Miguela Hidalga své guerillery proti Španělům José María Morelos, podle řady historiků zakladatel tradice latinskoamerické guerrilly, která zůstává pojmem i na počátku 21. století. Operace mexických, chilských či bolivijských guerrillerů se sice od klasického válčení lišily, nic to však neměnilo na konečném efektu, rozhodly o výsledku válek, v nichž stoupenci nezávislosti nakonec zvítězili.

Když tedy Španělé vyklidili v peruánském Callau na počátku ledna 1826 svoji poslední pevnost na kontinentě, zůstaly jim na západní hemisféře jen dva ostrovy. Kuba a Portoriko. Zejména historie prvního z nich přitahovala a přitahuje z různých důvodů už dvě století pozornost odborné i laické veřejnosti. Také na Kubě se přitom začaly ozývat už v průběhu první poloviny 19. století hlasy žádající nezávislost a v říjnu 1868 oznámil Carlos Manuel Céspedes začátek války za její dosažení i zde. K jeho původním dvaceti mužům se rychle přidávali další – jako jednotlivci i celé skupiny. Brzy jich měl Céspedes stovky a tisíce a mohl zaútočit i na druhé největší město na východě kolonie – Bayamo. Nejen zaútočit, ale také je dobýt, a poté zase rychle vyklidit. Stoupenci nezávislosti mohli totiž nejen obsadit velká města, ale ustavit také parlament, přijmout ústavu, zvolit prezidenta, vytvořit vládu a vyhlásit existenci tzv. Republiky ve zbrani. Jejich armáda měla generály i nižší důstojníky, operovala na třetině území kolonie a působila nepříteli těžké ztráty. Neměla však dost sil a prostředků k obraně území, na němž by mohly bez neustálé hrozby likvidace působit orgány státu vyhlášeného stoupenci nezávislosti ostrova. Neměla ani stálé sídlo svého štábu, její nejvyšší představitelé i velitelé jednotlivých oddílů nepřestávali kočovat východní částí ostrova, stejně jako vláda a prezident. Někdy nespali na jednom místě ani dvě noci po sobě, k jednáním se setkávali v lokalitách daleko od španělských posádek, kde hrozilo menší nebezpečí překvapení ze strany nějaké velké španělské kolony, k odpočinku volili stejná místa, na která se s jistým odstupem vraceli, v horách a džungli budovali provizorní lazarety a dílny na výrobu vojenského materiálu, zraněné a nemocné nechávali někdy na samotách či v domcích osad, kam nezabloudila noha koloniálního

úředníka či vojáka celé měsíce. Pro tato odlehlá místa jmenovala povstalecká vláda dokonce své starosty a další administrativu.

Ani Španělé neměli totiž dost sil k permanentní kontrole celého území a vysílali ze svých základen ve velkých městech do venkovských oblastí infanteristy i kavaleristy v naději, že i díky místním stoupencům stávajícího pořádku skupiny guerrillerů najdou a zničí. Často se však kolony vracely do svých posádek bez jakéhokoli úspěchu a tento způsob válčení tak vyčerpával a demoralizoval obě strany. Po deseti letech proto začala za patové situace mírová jednání. Desetiletý konflikt jimi končil, aniž by stoupeneci myšlenky svobodné Kuby dosáhli svého cíle. Část z nich odmítla i po přijetí dohody o nastolení míru vládou Republiky ve zbrani na španělské podmínky přistoupit, považovala ukončení operací za pouhé příměří a po nějaké době skutečně zahájila boj znovu. Vzhledem k minulým ztrátám a strádání civilistů v uplynulých letech však získala pro své rozhodnutí jen minimální podporu mezi obyvateli ostrova a po několika měsících svou akci, zvanou už současníky maličká válka (*la Guerra Chiquita*), ukončila.

Španělský koloniální režim však nedokázal v následujícím desetiletí své pozice na ostrově upevnit. Spíš je dále ztrácel, také proto, že hospodářství karibské kolonie Madridu ovlivňovali stále výrazněji Američané a stoupeneci nezávislosti připravovali systematicky další osvobozenickou válku. V únoru roku 1895 ji skutečně zahájili; stejným způsobem jako v roce 1868 – povstáním ve východní provincii Oriente. Tentokrát však pronikly jejich jednotky rychle také na západ, brzy operovaly po celém ostrově a nakonec Španělům zůstala jen kontrola velkých měst. Všemi venkovskými oblastmi nepřestávaly křížovat ozbrojené kolony Republiky ve zbrani, jejíž vláda, prezident a další orgány však opět postrádali pevná sídla. V době naprostého hospodářského rozvratu zasáhla do vývoje událostí intervenční armáda Spojených států a druhá válka za nezávislost na Kubě končila ne jednáním mezi reprezentací Republiky ve zbrani a španělskými emisary, ale pařížským mírem mezi Washingtonem a Madridem.

Podobu kubánské nezávislosti potom určovaly Spojené státy, jejichž politiku začala brzy kritizovat rostoucí část kubánské politické a intelektuální elity. Ta také začala záhy psát vlastní historii ostrova, včetně dějin boje za nezávislost. Objevily se termíny jako desetiletá válka či první

válka za nezávislost, maličká válka i druhá válka za nezávislost (nazývaná také potřebnou válkou, *la Guerra Necesaria*). Kritici míru z roku 1878 hovořili o třicetileté válce, jejíž konec nazývali ukradeným vítězstvím. Všechny termíny pak používá kubánská historiografie dodnes a události posledních třiceti let 19. století zůstávají jedním z prvořadých předmětů zájmu kubánských historiků i veřejnosti. Zatímco si ovšem mohou kubánští čtenáři vybrat z desítek titulů podle svého názoru na toto období dějin ostrova, český čtenář rozumí pod pojmem třicetiletá válka zcela jiný konflikt, výrazy desetiletá či maličká válka pak asi nezná vůbec. Protože se ale kubánská politická elita vlastně nikdy nepřestala odvolávat na války za nezávislost a jejich faktický výsledek a Kuba nepochybně patřila a patří k zemím, jejichž význam překračuje hranice západní hemisféry, začali jsme před nějakou dobou v redakci Nakladatelství EPOCHY diskutovat o možnosti vydání publikace o válkách za nezávislost na Kubě v úspěšné řadě Polozapomenté války. Třebaže vlastně o klasické války nešlo a autor jejich dějin nemůže čtenářům nabídnout to, co hledají milovníci vojenské historie: počty vojáků na obou stranách (ani vojeňští historikové dodnes nedošli ke shodě v počtu skutečných účastníků válek na Kubě), informace o uniformách, členění jednotek či výzbroji apod. Jakési stopy uniforem v podobě distinkcí lze najít jen u nejvyšších důstojníků vojska guerrillerů, prostí vojáci neměli často nejen uniformy, ale vůbec žádné oblečení, o botách nemluvě, oddíly byly skupinami poutanými k velitelům osobními vztahy či místem narození a výzbroj tvořily z velké části nástroje kubánských zemědělců, tedy hlavně mačety pro sklizeň třtiny, popřípadě ukořistěný materiál. Stejně nestandardní jsou údaje o průběhu bitev, výši ztrát, či dokonce výsledcích srážek. Guerrilla má skutečně jiná pravidla než klasické války evropských generálů posledních dvou století a jinak tedy musí vypadat i líčení událostí a osudů protagonistů.

Nápad proto vzbudil v redakci jisté otázky, jež – obávám se – v některých případech rukopis zcela nezodpověděl. Doufám nicméně, že se nakonec najdou čtenáři, kteří nebudou považovat hodiny strávené sledováním osudů Antonia Macea, „Angličánka“, Ignacia Agramonta či mladičké milé Rafaela Macea, provázející tohoto protagonistu konfliktu od jejích čtrnácti let celé desetiletí při pochodech džunglí i pobytu ve vězení, za ztrátu času. I „neklasická“ válka totiž nabízí zajímavé

a následováníhodné příklady přátelství i hrdinství, musí také vést k zamyšlení nad smyslem počinání, jehož výsledkem jsou statisíce zmařených lidských životů, zpravidla životů civilistů, kteří se vojenských operací přímo neúčastní. V tom se od klasických válek nijak neliší a snad ji tedy vezmou na milost i čtenáři preferující jinak líčení konfliktů, kde nechybí údaje o tabulkových i skutečných počtech mužů od těch nejmenších jednotek až po celé armádní sbory a podrobné popisy bitev včetně rozsáhlých citátů z rozkazů či hlášení pro nadřízené složky.

V Praze 22. května 2016.

Josef Opatrný

„VŽDY VĚRNÁ KUBA“

Siempre fiel isla (vždy věrný ostrov), byla slova opakovaná v průběhu 19. století často kubánskou kreolskou ekonomickou elitou, požadující už před rokem 1800 na španělské koloniální správě a v samotné metropoli s rostoucím sebevědomím reformu politického i ekonomického systému na ostrově. Sebevědomí vycházelo z bohatství, které kreolům plynulo z dvou komodit, jimiž sice byla Kuba proslulá už dříve, ale právě v devadesátých letech 18. století se jedné z nich otevřely dosud netušené možnosti. Až do osmdesátých let představoval hlavní exportní produkt Kuby tabák. Jeho vynikající kvalita byla známa v celé Evropě, v kolonii existoval královský tabákový monopol, žádný z producentů nesměl prodávat nikomu jinému než příslušnému státnímu úřadu, a když britské invazní jednotky obsadily na konci sedmileté války Havanu, vydrancovaly nejdřív sklady, v nichž koruna shromáždila balíky tabáku před odvozem do Španělska.

Do Španělska se vozil z Kuby už od 16. století také třtinový cukr, jeho obchod však kontrolovalo ve světovém měřítku nejdřív Portugalsko a poté přišlo období anglických cukrových ostrovů, Jamajky a Barbadosu. V 18. století řádově narostl význam francouzských karibských kolonií, na prvním místě Saint Domingue. Produkce „cukřenky Evropy“ – cukr, přírodní barviva, káva a rum – představovala v této době celou třetinu francouzského zahraničního obchodu a pocházela přitom z velké části z práce otroků. Jejich vzpoura pak znamenala výraznou redukci pěstování třtiny a výroby cukru na Saint Domingue. Třtinové plantáže a cukrové mlýny byly symbolem otrockého postavení povstalců a už v prvních měsících lehla jejich většina popelem. Před dalšími producenty v regionu vystala nutnost výpadek v dodávkách cukru nahradit. Plantážníci na Kubě se chopili příležitosti, potřebovali však pracovní síly, moderní stroje a přístup na světový trh bez prostřednictví španělských obchodních domů. Ty obchodní operace nejen brzdily, neboť cukr, ale i další komodity, se musely nejdřív dovézt z Havany do Cádizu a teprve odtud mohly zamířit k odběratelům v Evropě, ale také inkasovaly velkou část zisku.

Už v lednu roku 1792 tak předložil jeden z mluvčích kreolské plantážnické elity na Kubě této doby Francisco Arango y Parreño ve španělských kortesech dokument považovaný odborníky na dějiny Kuby

za jedno z nejdůležitějších programových prohlášení, která byla na ostrově napsána. V *Rozpravě o zemědělství Havany a prostředcích jeho podpory* analyzoval právník, plantážník a politik příčiny dosavadního zaostávání výroby cukru na ostrově a navrhoval řešení. „Nepochybně nejvýznamnější osobnost této doby, jako kreol, statkář, cukrovarník, ekonomický ideolog a politik“² spatřoval budoucnost v liberalizaci obchodu – s otroky, stroji a cukrem a v následujících třiceti letech se snažil za svého působení v metropoli i v kolonii dosáhnout naplnění svého programu. Odmítal často opakovanou tezi, že bohatství Ameriky spočívá v drahých kovech,

Pohled na Havanu z poloviny 19. století

ale spatřoval ho v zemědělských produktech, dále potom v obchodu a řemeslech a viděl příčiny zaostávání Španělska v soutěži s evropskými konkurenty paradoxně právě ve spoléhání Madridu na zlaté a stříbrné doly a zanedbávání zemědělství, řemesel a obchodních aktivit. Protože plantážní ekonomika na Kubě závisela na otrocké pracovní síle, volal po odstranění regulace dovozu černých otroků z Afriky. Do Havany je měli vozit ve stále větším množství nejen španělští, ale také cizí obchodníci,

² GONZÁLEZ-RIPOLL, Navarro Mª Dolores, *Cuba, la isla de los ensayos. Cultura y sociedad (1750–1815)*, Madrid 1999, s. 145.

kteří tak měli zajistit sekáče pro sklizeň cukrové třtiny. Ta ovšem neměla být zpracovávána ve starých typech mlýnů, které dovezli první kolonisté z Andalusie už v 16. století, ale v moderních cukrovarech.

Všude na okolních ostrovech nacházel Arango y Parreño vyšší technologickou úroveň založenou na posledních vědeckých zjištěních, ale přes své kritické poznámky nežádal radikální převrat ve vztazích s Madridem. Jeho programem byly reformy, už proto, že se považoval za Španěla, jak výslovně prohlásil v jednom ze svých textů z roku 1808. „Jsme Španělé, ne z těch zvrácených skupin, z nichž tvoří ostatní národy mnohé ze svých obchodních faktorii, což je to, na co redukovaly a redukují svoje osady v Americe, ale zdravá část toho nejvznešenějšího Španělska. A ta ušlechtilá krev, která koluje našimi žilami, nezasluhuje v žádném případě menší ocenění, protože za cenu tolika životů, zkoušek a protivenství dokázala dobýt, zřídit a udržet tolik nových Španělsk, tolik bohatých království.“³ Za hrozbu pro budoucnost považoval kreolský plantážník ovšem tu vrstvu společnosti, po jejímž procentuálním posílení v populaci ostrova volal, když žádal volný dovoz tisíců afrických otroků. Ti se stejně jako svobodní mulati stávali – zejména po povstání na Saint Domingue – noční můrou bílé populace Kuby, jejíž část proto už v této době program Aranga y Parreña odmítala. Další kreolové pak zpochybňovali myšlenku španělské Kuby a požadovali nezávislost ostrova.

Ve dvacátých letech se stal jejich mluvčím bývalý profesor Semináře Svatého Karla (Seminario de San Carlos) Félix Varela, který musel pro své politické názory hledat útočiště ve Spojených státech. Ještě před ním však na Kubě uvažovalo o nezávislosti dalších několik představitelů kreolské elity. Už v roce 1809 tak informovaly koloniální úřady vládu v Madridu o konspiraci skupinky zednářů, stoupců myšlenky svobodné Kuby Luise F. Basabe, Romána de la Luz, Manuela Ramíreze a Joaquína Infante. Tento původně ctihodný advokát jednoho z nejdůležitějších měst koloniální Kuby – Bayama – byl o připravovaném zatýkání včas informován a podařilo se mu utéci do Spojených států, odkud odešel do Venezuely. Tady uveřejnil v roce 1812 svůj návrh ústavy, již vypracoval

³ Francisco Arango y Parreño, *Manifiesto del Ayuntamiento de la Habana a la Suprema Junta Central, antes de recibir de oficio la noticia de su instalación, Habana y octubre de 1808*, In: *Obras de Francisco Arango y Parreño*, Habana 1952, Vol. II., s. 113.

pro budoucí nezávislý ostrovní stát. Také v tomto dokumentu je patrná obava vrstvy, již *infante* reprezentoval, tedy bílých kreolů, z černých otroků a barevných obyvatel ostrova vůbec. „Rodilí bílí Američané“⁴ měli mít v Infantově státě privilegované postavení ve všech čtyřech sférách moci (zákonodárné, výkonné, soudní a vojenské), přestože ústava jinak zaručovala stejnou právní ochranu všem obyvatelům ostrova včetně barevných. Nejblíže bílým zde Infante uváděl Indiány a mestice, na konci škály pak stáli Afrokubánci. Advokát nezapomínal ani na různé stupně míšení a zabýval se ve svém návrhu ústavy dokonce problémem, který v této době horlivě diskutovala nejen část kubánských kreolů, ale dokonce koloniální úřady. Úplného „zbělení“ obyvatel ostrova bylo možné dosáhnout plánovitým míšením mezi africkými matkami a bílými otci. V první generaci měl mulat polovinu africké krve, v druhé pak *quaterón* (čtvrták) pouze čtvrtinu, ve třetí *quinteron* (pěťák) jen dvanáct a půl procenta a v generaci čtvrté měl míšenec jen šest procent nekreolské krve a Infante ho považoval za bělocha.

Při úvahách o barevném složení obyvatel svobodné Kuby nemohl samozřejmě tvůrce návrhu opomenout problém otrokářství. Věnoval mu příznačně jedinou větu. Bude existovat „dokud ho bude potřebovat zemědělství“.⁵ V komentáři ke svému návrhu přitom počítal s dlouhodobou, či možná dokonce věčnou existencí institutu otroků afrického původu na Kubě. Ve shodě s dobovými teoriemi považoval Afričany za lépe disponované pro těžkou práci na plantážích v podmínkách tropického klimatu než bílé zemědělce, na druhé straně ovšem viděl v událostech na sousedním ostrově velké memento. Barevní obyvatelé Kuby nesměli dostat do rukou zbraně, což je automaticky vylučovalo ve službě v milici či armádě. Už v tomto návrhu první kubánské ústavy se tak Infante dotýká problémů, s nimiž pak zápasili téměř všichni stoupenci nezávislosti Kuby až hluboko do 19. století.

V roce 1823 vyšetřovala v Havaně policie aktivity další spiklenecké skupiny, která se už názvem *Soles y Rayos* (Bolívarovo slunce a paprsky) odvolávala k procesům probíhajícím na kontinentě. Opět ji tvořili zednáři z intelektuálního prostředí, vynikal mezi nimi tehdy dvacetiletý rodák ze

⁴ Text dokumentu viz in PICHARDO, Hortensia, *Documentos para la historia de Cuba I*, La Habana, Editorial de ciencias sociales 1977, s. 253–260.

⁵ Tamtéž, s. 259.

Santiago de Cuba José María Heredia. Studoval sice práva, ale jeho velký zájem představovala poezie. Současně s debatami o nezávislosti v zednářské lóži připravoval do tisku svou první sbírku, která však už nestačila na Kubě vyjít. Herediu, jehož rodina patřila ke koloniální smetánce a otec oddaně sloužil až do své smrti v roce 1820 španělské koruně, varovali přátelé před hrozícím zatčením, takže mladý básník unikl do Spojených států. Žil poté v různých zemích Latinské Ameriky, zejména v Mexiku, kde se účastnil politického života a napsal tu slavnou *Hymnu vyhnancovu*. Nemohl samozřejmě v této době tušit, že jej bude kubánská literární věda považovat i po dvou stech letech za jednoho z největších básníků ostrova, ale pozorně sledoval ze svého exilu španělskou politiku na Kubě.

Její podobu určoval v této době zájmem Madridu udržet si kontrolu ostrova i poté, co v lednu roku 1826 Španělé vyklidili svoji poslední pevnost na americkém kontinentě v peruánském Callau. Španělská koruna se nechtěla se ztrátou kolonií smířit a spatřovala v Kubě vhodnou základnu, z níž by mohla v budoucnu vést pokusy o obnovení koloniálního statusu Mexika či Velké Kolumbie, spojující na počátku dvacátých let celý sever subkontinentu do jednoho velkého celku. Tuto hrozbu si ovšem uvědomovala i politická elita Velké Kolumbie i Mexika, ale vývoj na Kubě sledovali z vlastních zájmů také vlády dalších států, na prvních místech celkem logicky Velké Británie a Spojených států, ale také Francie či Ruska. Tento zájem ze zahraničí posiloval paradoxně španělské pozice na ostrově, respektive obou ostrovech, které na západní hemisféře Španělsku zůstaly, tedy i na Portoriku. Kolumbie i Mexiko byly sice ochotny poskytnout podporu odpůrcům španělského kolonialismu na Kubě, rozhodně však tak nechtěly učinit v případě, že by se Kuba potom připojila ke konkurenčnímu státnímu celku. Stejně pak posuzovali eventuální změnu kontroly Kuby v Londýně a ve Washingtonu. Diplomaté Spojených států varovali v Londýně, ale také v Bogotě a Mexiku, že by Unie považovala získání Kuby těmi státy za nebezpečný destabilizační faktor v regionu a obdobně si počínali britští vyslanci v příslušných hlavních městech. Situace na Kubě byla tedy předmětem diplomatických zpráv i demarší, Španělsku však možná právě proto zůstával dostatek prostoru k provádění vlastní koloniální politiky.

Jediné, co bránilo vypracování podrobné koncepce a jejímu cílevědomému naplňování, byly proměny politické scény v Madridu. Sem se totiž vrátil po Napoleonově porážce Ferdinand VII. Z událostí ve Španělsku